

รูปแบบการทำรัฐประหารของทหารกับการเมืองไทย Military Coup Patterns and Thai Politics

พิมพ์ผกา พิทักษ์กรณ¹ และ สุริยะ ประภายสาธก²
Phimpaka Pitakkron¹ and Suriya Prapysatok²

Received: 01 October 2025; Revised: 06 January 2026; Accepted: 08 January 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทย 2) ยุทธวิธีการทำรัฐประหารในต่างประเทศ และ 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทยกับต่างประเทศ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการสังเคราะห์เชิงอุปนัย ภายใต้กรอบแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมืองและทฤษฎีรัฐประหาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) การทำรัฐประหารในประเทศไทยเป็นกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้างที่มีการใช้ยุทธวิธีอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยการสร้างความชอบธรรมผ่านวาทกรรมด้านความมั่นคงและวิกฤตทางการเมือง การควบคุมกลไกอำนาจรัฐและสื่อมวลชน และการออกแบบกติกาทางการเมืองภายหลังการยึดอำนาจเพื่อสืบทอดอำนาจในระยะยาว 2) การทำรัฐประหารในต่างประเทศมีความหลากหลายตามบริบททางการเมืองและความเข้มแข็งของสถาบันประชาธิปไตย โดยมีแนวโน้มเปลี่ยนจากการใช้กำลังทางทหารโดยตรงไปสู่การใช้กลไกทางกฎหมาย สถาบันทางการเมือง และการสื่อสารเชิงวาทกรรมในการยึดกุมอำนาจรัฐ 3) การสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการรัฐประหารในประเทศไทยมีลักษณะใกล้เคียงกับรัฐประหารของผู้พิทักษ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสมดุลอำนาจภายในชนชั้นนำ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในระดับถาวร ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนลักษณะเฉพาะของการเมืองไทยที่เอื้อต่อการเกิดซ้ำของรัฐประหาร และช่วยขยายความเข้าใจรัฐประหารในฐานะกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง

คำสำคัญ: รัฐประหาร; ยุทธวิธีทางการเมือง; ความสัมพันธ์ทหารกับการเมือง

^{1 2} หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Master of Political, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: s60463825038@ssru.ac.th

Abstract

This study aims to; 1) examine coup strategies in Thailand, 2) investigate coup strategies in foreign countries, and 3) conduct a comparative analysis of coup strategy patterns in Thailand and other countries. The research adopts a qualitative research approach, employing a systematic analysis and synthesis of relevant documents, literature, and previous studies. Data were analyzed using descriptive analysis and analytical induction within the conceptual framework of civil–military relations and coup theory.

The findings reveal that: (1) coups in Thailand constitute a structural political process characterized by the systematic use of strategies, including the construction of legitimacy through security and political crisis discourses, the control of state power mechanisms and mass media, and the post-coup design of political rules to entrench power in the long term; (2) coups in foreign countries exhibit greater variation depending on political contexts and the strength of democratic institutions, with a growing tendency to shift from direct military force toward the use of legal mechanisms, political institutions, and discursive communication to seize and maintain state power; and (3) comparative synthesis indicates that coups in Thailand closely resemble Guardian coups, functioning as a mechanism for balancing power within elite groups rather than fundamentally transforming the structure of power. These findings reflect distinctive characteristics of Thai politics that facilitate the recurrence of coups and contribute to an expanded understanding of coups as a structural political process.

Keywords: Coup d'état; Political Strategies; Civil–Military Relations

บทนำ

การรัฐประหาร (Coup d'état) เป็นกลไกทางการเมืองที่เกิดขึ้นแล้วซ้ำเล่าในสังคมไทย และมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทาง ของระบอบการเมืองมาอย่างต่อเนื่องตลอดประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ แม้การรัฐประหารมักถูกอธิบายหรือสร้างความชอบธรรมในนามของการแก้ไขวิกฤตทางการเมือง ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน หรือปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ในเชิงโครงสร้าง การรัฐประหารหมายถึง การเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐโดยไม่เป็นไปตามกติกาของรัฐธรรมนูญ และอาศัยอำนาจของกองทัพเป็นกลไกหลักในการเข้าควบคุมอำนาจรัฐ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2551; อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2561) ลักษณะดังกล่าวแตกต่างจากการปฏิวัติ

(Revolution) ซึ่งมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับลึกและกว้างขวางกว่า

แม้ประเทศไทยจะประสบกับการรัฐประหารหลายครั้ง ตลอดประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ แต่รูปแบบการเมืองภายหลังรัฐประหาร กลับสะท้อนลักษณะของการช่วงชิงอำนาจภายในกลุ่มชนชั้นนำ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ตอบสนองต่อความต้องการและผลประโยชน์ของประชาชนผู้ถูกปกครอง (ณัฏฐคดีนัย พยัคฆพันธ์, 2567) การแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ จึงมิได้เป็นเพียงเหตุการณ์เฉพาะหน้าหรือปฏิกิริยาต่อวิกฤตทางการเมือง หากแต่เป็นแบบแผนที่ฝังรากอยู่ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมืองไทยอย่างต่อเนื่อง (วชิรวัชร งามละม่อม, 2559) ในทางทฤษฎีรัฐประหารเป็นปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่ได้รับการอธิบายผ่านกรอบแนวคิดทางรัฐศาสตร์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน แนวคิดเชิงยุทธวิธีของชนชั้นนำ และการวิเคราะห์รัฐประหารในฐานะกลไกสำคัญ ของการคงอยู่ของระบอบอำนาจนิยม กรอบแนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐประหารมิได้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์เชิงสถาบัน และบริบททางสังคมการเมืองที่เอื้อต่อการแทรกแซงอำนาจของกองทัพและชนชั้นนำทางการเมือง ในระดับนานาชาติ รัฐประหารถูกมองว่า เป็นปัญหาสำคัญที่บั่นทอนกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย เสถียรภาพทางการเมือง และหลักนิติรัฐ โดยงานศึกษาของณัฐวัตร สนามชัย (2564) ชี้ให้เห็นว่ารัฐประหารมักนำไปสู่การถดถอยของสถาบันทางการเมือง การรวมศูนย์อำนาจ และการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ของหลายประเทศ ยังสะท้อนให้เห็นว่ารัฐประหารมิได้มีรูปแบบตายตัว หากมีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การสร้างความชอบธรรมผ่านกลไกทางกฎหมาย องค์กรอิสระ หรือกระบวนการกึ่งประชาธิปไตย การศึกษารัฐประหารในเชิงเปรียบเทียบ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจวิวัฒนาการของอำนาจนิยมร่วมสมัย รวมถึงกลไกการดำรงอยู่ของระบอบการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยในระยะยาว สำหรับประเทศไทย รัฐประหารเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อระบบการเมืองโดยตรง การพัฒนาประชาธิปไตยไม่สามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกระบวนการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองมักถูกตัดตอนโดยอำนาจนอกระบบ ส่งผลให้เกิดวัฏจักรของการรัฐประหาร การจัดทำรัฐธรรมนูญ และการจัดตั้งรัฐบาลภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด บทบาทของสถาบันการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง (วินิจ ฝาเจริญ, 2565) ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐประหารกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางการเมืองไทย มากกว่าจะเป็นเพียงเหตุการณ์ผิดปกติในระบบการเมือง แม้จะมีงานศึกษาวิจัยในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการอธิบายในเชิงประวัติศาสตร์ การเมืองเชิงเหตุการณ์ หรือการวิพากษ์เชิงอุดมการณ์เป็นหลัก ขณะที่ยังขาดงานวิจัยที่มุ่งสังเคราะห์ยุทธวิธีของการรัฐประหาร ในลักษณะของตัวแบบอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกรณีศึกษาของประเทศไทย เข้ากับประสบการณ์ของต่างประเทศในเชิงเปรียบเทียบ ช່องว่างดังกล่าว ส่งผลให้การทำความเข้าใจรัฐประหารในประเทศไทย ยังไม่สามารถอธิบายได้อย่าง

ชัดเจนถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและเชิงสถาบัน ที่เอื้อต่อการเกิดซ้ำและการดำรงอยู่ของรัฐประหารในระยะยาว

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาการรัฐประหารในฐานะปรากฏการณ์เชิงโครงสร้าง โดยใช้กรอบแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมือง ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ยุทธวิธีของการรัฐประหารอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจรูปแบบการเมืองไทยในมิติของรัฐประหารได้อย่างลุ่มลึก และเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้เชิงทฤษฎี ตลอดจนการกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธวิธีในการทำรัฐประหารในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษายุทธวิธีในการทำรัฐประหารต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบยุทธวิธีในการทำรัฐประหารในประเทศไทย และการทำรัฐประหารต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ยุทธวิธีในการทำรัฐประหารในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. แหล่งข้อมูลในการวิจัย ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประกอบด้วย (1) หนังสือ ตำรา และงานเขียนทางวิชาการด้านรัฐประหาร ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมือง และทฤษฎีระบอบการเมือง (2) บทความวิจัยและบทความวิชาการทั้งในและต่างประเทศ (3) รายงานการศึกษาและฐานข้อมูลรัฐประหารระดับสากล และ (4) เอกสารทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์รัฐประหาร ตั้งแต่สมัยรัฐจารีตจนถึงปัจจุบัน

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมและคัดเลือกข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดกรอบการสืบค้นและคำสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งกรณีประเทศไทยและต่างประเทศ และคัดเลือกเอกสารตามเกณฑ์ความสอดคล้อง ความน่าเชื่อถือ และความครบถ้วนของข้อมูล ก่อนจัดระบบเอกสารในรูปแบบเมทริกซ์ข้อมูล เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการวิเคราะห์เชิงลึก

3. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้น ได้แก่

3.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดแนวคิด ปัจจัย กลไก ยุทธวิธี และผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร

3.2 การจัดหมวดหมู่และสร้างธีม (Categorization & Thematic Analysis) โดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นสำคัญ เช่น โครงสร้างอำนาจ ความสัมพันธ์ทหาร-การเมือง ยุทธวิธีการยึดอำนาจ และผลลัพธ์ทางการเมือง

3.3 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและอุปนัย (Comparative Analysis & Analytical Induction) เพื่อค้นหารูปแบบร่วมและความแตกต่างระหว่างกรณีศึกษาของไทยและต่างประเทศ

3.4 การวิเคราะห์เชิงตรรกะ (Logical Analysis) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยและกลไกที่นำไปสู่การรัฐประหารและการดำรงอยู่ของรัฐประหาร

ผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวถูกนำมาสังเคราะห์เป็นข้อค้นพบเชิงแนวคิดและเชิงโครงสร้าง เพื่อพัฒนาตัวแบบการรัฐประหารและอธิบายลักษณะเฉพาะของการเมืองไทยในเชิงเปรียบเทียบ

4. การสังเคราะห์และการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยบูรณาการข้อค้นพบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอผลในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การอธิบายเชิงเหตุ-ผล ตารางเปรียบเทียบยุทธวิธีรัฐประหารไทย-ต่างประเทศ และการสังเคราะห์เป็นตัวแบบหรือกรอบแนวคิด เพื่อสะท้อนผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และตรวจสอบได้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการทำรัฐประหารของทหารกับการเมืองไทย ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การทำรัฐประหารในประเทศไทย มิได้เป็นเพียงการยึดอำนาจทางการเมืองโดยใช้กำลังทางทหารเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีการวางแผนและใช้ยุทธวิธีอย่างเป็นระบบ โดยสามารถจำแนกรูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารออกเป็นหลายมิติดังนี้

ประการแรก รัฐประหารในประเทศไทยมักเริ่มต้น จากการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) ผ่านการอ้างเหตุผลด้านความมั่นคงของรัฐ ความขัดแย้งทางการเมือง ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน หรือการปกป้องสถาบันหลักของประเทศ ยุทธวิธีดังกล่าวถูกใช้เพื่อโน้มน้าวสังคมให้ยอมรับการใช้อำนาจนอกระบบรัฐธรรมนูญในฐานะทางออกจำเป็นของวิกฤตทางการเมือง

ประการที่สอง การควบคุมกลไกอำนาจรัฐและโครงสร้างสถาบัน เป็นยุทธวิธีสำคัญ โดยเฉพาะการเข้ายึดอำนาจเหนือฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และสื่อมวลชน พร้อมกับการประกาศใช้กฎหมายพิเศษหรือคำสั่งคณะรัฐประหาร เพื่อกำกัฏสิทธิเสรีภาพและลดทอนพลังการต่อต้านจากภาคประชาชนและฝ่ายการเมือง

ประการที่สาม รัฐประหารในประเทศไทยมีการใช้ยุทธวิธีเชิงสัญลักษณ์ และการสื่อสารทางการเมือง อย่างเข้มข้น เช่น การประกาศจุดยืนด้านศีลธรรม ความเป็นกลางทางการเมือง หรือ

การอ้างความจำเป็นเร่งด่วนในการฟื้นฟูความสงบเรียบร้อย ทั้งนี้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของความชอบธรรม (legitimacy) และลดแรงต้านจากสังคมในระยะเริ่มต้นของการยึดอำนาจ

ประการสุดท้าย รัฐประหารในประเทศไทยมีลักษณะเป็น กระบวนการสืบทอดอำนาจ (power entrenchment) มากกว่าการใช้อำนาจชั่วคราว โดยมักนำไปสู่การปรับโครงสร้างทางการเมือง การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ และการออกแบบกติกาทางการเมืองที่เอื้อต่อการคงอยู่ของอำนาจนอกระบบในระยะยาว

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทย เป็นการผสมผสานระหว่างการใช้กำลัง การสร้างความชอบธรรม การควบคุมสถาบัน และการสื่อสารเชิงอุดมการณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของการเมืองไทย รัฐประหารถูกทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจทางการเมือง มากกว่าการเป็นเหตุการณ์ผิดปกติทางการเมืองเพียงชั่วคราว

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในต่างประเทศมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และระดับความเข้มแข็งของสถาบันประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบ สามารถสังเคราะห์ลักษณะร่วมของยุทธวิธีการทำรัฐประหารได้เป็นประเด็นที่สำคัญ 4 ประการ

ประการแรก รัฐประหารในต่างประเทศ มักใช้ยุทธวิธีการสร้างความชอบธรรม (legitimacy-building strategy) ผ่านการอ้างเหตุผลด้านความมั่นคง ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน การทุจริตคอร์รัปชัน หรือความจำเป็นในการฟื้นฟูเสถียรภาพของรัฐ ยุทธวิธีดังกล่าวถูกใช้เพื่อทำให้การใช้อำนาจนอกระบบถูกยอมรับในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง โดยเฉพาะในประเทศที่สถาบันประชาธิปไตยยังไม่เข้มแข็ง

ประการที่สอง รัฐประหารในต่างประเทศจำนวนมาก มีลักษณะของรัฐประหารเชิงค่อยเป็นค่อยไป (gradual or soft coup) ซึ่งมีได้อาศัยกำลังทหารอย่างเปิดเผยเพียงอย่างเดียว หากแต่ใช้กลไกทางกฎหมาย องค์กรอิสระ หรือกระบวนการทางรัฐสภา เป็นเครื่องมือในการบ่อนเซาะอำนาจของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง จนกระทั่งสามารถยึดกุมอำนาจรัฐได้ โดยไม่ต้องใช้ความรุนแรงในวงกว้าง

ประการที่สาม การควบคุมข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางการเมือง เป็นยุทธวิธีสำคัญ โดยเฉพาะการเข้าควบคุมสื่อมวลชน การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก และการใช้มาตรการทางการเมืองเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นผู้รักษาความสงบ หรือผู้กอบกู้ชาติ ซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งในการลดแรงต่อต้านจากสังคมและประชาคมระหว่างประเทศ

ประการที่สี่ รัฐประหารในหลายประเทศนำไปสู่การออกแบบโครงสร้างอำนาจใหม่ ผ่านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาล หรือการปรับเปลี่ยนกติกาทางการเมือง เพื่อสถาปนาอำนาจของกลุ่มผู้ยึดอำนาจ ให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว มากกว่าการคืนอำนาจสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในต่างประเทศ มีแนวโน้มเปลี่ยนจากการใช้กำลังทางทหารโดยตรง ไปสู่การใช้ยุทธวิธีเชิงสถาบัน กฎหมาย และการสื่อสารทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งสะท้อนพลวัตของการเมืองร่วมสมัยที่การยึดอำนาจจำเป็นต้องอาศัยความชอบธรรมและการยอมรับจากทั้งภายในและภายนอกประเทศควบคู่กัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทย และการทำรัฐประหารในต่างประเทศ จากการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดเชิงทฤษฎี และกรณีศึกษาการทำรัฐประหารทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหาร มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านบทบาทของกองทัพ ความชอบธรรมทางการเมือง กลไกการสื่อสาร และการจัดการภายหลังการยึดอำนาจ ดังแสดงในตารางที่ 1

ประเด็นการวิเคราะห์	การทำรัฐประหารในประเทศไทย	การทำรัฐประหารในต่างประเทศ
- ผู้กระทำหลัก	กองทัพเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง มักนำโดยผู้นำเหล่าทัพหรือคณะนายทหารระดับสูง	หลากหลายรูปแบบ เช่น กองทัพ กลุ่มนายทหารบางส่วน หรือความร่วมมือระหว่างกองทัพกับกลุ่มการเมือง
- เหตุผลและการสร้างความชอบธรรม	อ้างความจำเป็นในการรักษาความสงบ ความมั่นคงของชาติ และการแก้ไขวิกฤตทางการเมือง	มักอ้างการล้มเหลวของรัฐบาล การทุจริต หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชน และในบางกรณีได้รับแรงสนับสนุนจากภาคประชาชน
- รูปแบบยุทธวิธีการยึดอำนาจ	ใช้กำลังทางทหารควบคุมพื้นที่ ยุทธศาสตร์ สื่อมวลชน และสถาบันการเมืองอย่างรวดเร็ว	มีทั้งการใช้กำลังโดยตรง และการใช้กลไกทางการเมืองหรือกฎหมายควบคุม (soft coup/constitutional coup)
- บทบาทของสื่อและการสื่อสาร	ควบคุมหรือปิดกั้นสื่อในช่วงเริ่มต้น ใช้แถลงการณ์จากคณะรัฐประหารเป็นหลัก	ใช้สื่อและโซเชียลมีเดียมากขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับและความชอบธรรมในระดับนานาชาติ
- การจัดการอำนาจหลังรัฐประหาร	จัดตั้งคณะรัฐประหาร คณะรัฐบาลชั่วคราว และร่างรัฐธรรมนูญใหม่ภายใต้การกำกับของกองทัพ	บางประเทศคืนอำนาจสู่รัฐบาลพลเรือนเร็วกว่า หรือใช้การเลือกตั้งเป็นกลไกฟื้นฟูความชอบธรรม
- ผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตย	ส่งผลให้ประชาธิปไตยหยุดชะงัก และเกิดวิกฤตการณ์รัฐประหารซ้ำ	ผลกระทบแตกต่างกัน ขึ้นกับบริบททางการเมือง สังคม และแรงกดดันจากประชาคมโลก
- บทบาทของสื่อและการสื่อสาร	ควบคุมหรือปิดกั้นสื่อในช่วงเริ่มต้น ใช้แถลงการณ์จากคณะรัฐประหารเป็นหลัก	ใช้สื่อและโซเชียลมีเดียมากขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับและความชอบธรรมในระดับนานาชาติ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบรูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทย มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากต่างประเทศอย่างชัดเจน โดยประเทศไทย มักใช้ยุทธวิธีการยึดอำนาจ โดยตรงผ่านกองทัพเป็นศูนย์กลาง ควบคุมกลไกรัฐและสื่อสารมวลชนอย่างเบ็ดเสร็จ พร้อมสร้างความชอบธรรมผ่านวาทกรรม ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของสังคม ขณะที่การทำรัฐประหารในต่างประเทศ มีความหลากหลายมากกว่า ทั้งในเชิงผู้กระทำ รูปแบบยุทธวิธี และกลไกการสร้าง ความชอบธรรม โดยหลายกรณีมีการผสมผสาน ระหว่างการใช้กำลังทางทหาร กับกระบวนการทางการเมืองหรือกฎหมาย การสังเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า บริบททางประวัติศาสตร์ โครงสร้างอำนาจ และวัฒนธรรมทางการเมือง มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบ และยุทธวิธีการทำรัฐประหาร ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ ส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองในแต่ละประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการทำรัฐประหารของทหารกับการเมืองไทย มีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษายุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทย การทำรัฐประหารในประเทศไทย มิได้เป็นเพียงการยึดอำนาจโดยใช้กำลังทางทหารในลักษณะฉับพลัน หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ที่มีการใช้ยุทธวิธีอย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วยการสร้างความชอบธรรมผ่านวาทกรรม ด้านความมั่นคงและวิกฤตทางการเมือง การควบคุมกลไกรัฐและสื่อสารมวลชน ตลอดจนการออกแบบกติกาทางการเมืองภายหลังการยึดอำนาจ เพื่อรองรับการสืบทอดอำนาจในระยะยาว ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ารัฐประหารในประเทศไทย มิได้เป็นเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้ สามารถอธิบายได้จากโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมืองในบริบทไทย ซึ่งกองทัพมีบทบาททางการเมืองมาอย่างยาวนาน และถูกทำให้ชอบธรรมในฐานะผู้พิทักษ์ความมั่นคงและระเบียบของรัฐ ขณะเดียวกัน ความอ่อนแอ ความไม่ต่อเนื่อง และข้อจำกัดของสถาบันการเมืองพลเรือน ได้เปิดพื้นที่ให้กองทัพสามารถเข้ามาแทรกแซงและจัดการความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะความขัดแย้งภายในชนชั้นนำได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อการยึดอำนาจประสบความสำเร็จ การออกแบบกติกาและโครงสร้างทางการเมืองใหม่ จึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการแปลงอำนาจนอกระบบ ให้กลายเป็นอำนาจเชิงสถาบัน ที่สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการอธิบายของสุรชาติ บำรุงสุข และสุรพงษ์ ผลบุญ ที่ชี้ให้เห็นว่า รัฐประหารในประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสมดุลและจัดระเบียบอำนาจภายในชนชั้นนำ โดยใช้กองทัพเป็นเครื่องมือสำคัญ มากกว่าการมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และเศรษฐกิจอย่างถอนราก (สุรชาติ บำรุงสุข, 2551; สุรพงษ์ ผลบุญ, 2557) กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐประหารมิได้มีเป้าหมายหลักในการปฏิรูปสังคม หากแต่เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการจัดการความขัดแย้งและคงอยู่ของระเบียบอำนาจเดิม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ ได้ขยายข้อถกเถียงใน

วรรณกรรมเดิม โดยเสนอว่ารัฐประหารควรถูกทำความเข้าใจในฐานะกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสร้างความชอบธรรม การควบคุมกลไกอำนาจ ไปจนถึงการสถาปนาอำนาจในเชิงสถาบัน แนวทางการอธิบายดังกล่าว ช่วยให้สามารถทำความเข้าใจการเกิดซ้ำของรัฐประหาร ในระบบการเมืองไทยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และสะท้อนให้เห็นว่า รัฐประหารมิได้เป็นเพียงการยึดอำนาจชั่วคราว หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจที่ฝังรากลึกในระบบการเมืองไทย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษายุทธวิธีการทำรัฐประหารในต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ยุทธวิธีการทำรัฐประหารในต่างประเทศ มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบททางการเมือง สังคม และระดับความเข้มแข็งของสถาบันประชาธิปไตยในแต่ละประเทศ โดยมีแนวโน้มสำคัญคือ การเปลี่ยนผ่านจากการใช้กำลังทางทหารโดยตรง ไปสู่การใช้กลไกทางกฎหมาย สถาบันทางการเมือง และการสื่อสารเชิงวาทกรรมในการยึดกุมอำนาจรัฐมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพลวัตของรัฐประหารร่วมสมัย ที่มีได้พึ่งพาอำนาจบังคับเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยความชอบธรรมเชิงกระบวนการควบคู่กันไป แนวโน้มดังกล่าวสามารถอธิบายได้จากแรงกดดันทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการขยายตัวของบรรทัดฐานประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน และการตรวจสอบจากประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้การทำรัฐประหารด้วยกำลังทางทหารอย่างเปิดเผยมีต้นทุนทางการเมืองสูงขึ้น ทั้งในด้านความชอบธรรม การยอมรับจากสังคมภายในประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กลุ่มผู้ยึดอำนาจจึงจำเป็นต้องปรับยุทธวิธีไปสู่การใช้กลไก ที่มีลักษณะถูกต้องตามกฎหมายหรือผ่านสถาบันทางการเมือง เพื่อสร้างความยอมรับลดแรงต่อต้าน และเพิ่มโอกาสในการดำรงอำนาจในระยะยาว ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของสถาบันการเมืองพลเรือน เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดรูปแบบและความสำเร็จของการรัฐประหารในแต่ละประเทศ โดยในบริบทที่สถาบันการเมืองอ่อนแอ ไม่สามารถจัดการความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ หรือกลุ่มอำนาจนอกระบบ มีแนวโน้มเกิดขึ้นได้ง่ายและมีความชอบธรรมมากขึ้นในสายตาของบางส่วนของสังคม ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับการอธิบายของเกลิงคักดี เสนาคำ (2562) ที่ชี้ว่า รัฐประหารมักเกิดขึ้นในบริบทที่สถาบันการเมือง ไม่สามารถทำหน้าที่จัดระเบียบและจัดการความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ ได้ขยายข้อถกเถียงเดิมในวรรณกรรม ด้วยการเน้นว่ารัฐประหารร่วมสมัย มิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้กำลังทางทหารแบบดั้งเดิม หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมือง ที่ผสมผสานเครื่องมือทางกฎหมาย สถาบันทางการเมือง และการสื่อสารเชิงวาทกรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ แนวทางการอธิบายดังกล่าว ช่วยให้เข้าใจว่าการรัฐประหารในบริบทร่วมสมัยมีความซับซ้อนและแยบยลมากขึ้น และแตกต่างจากการอธิบายรัฐประหารแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นมิติด้านกำลังทางทหารเป็นหลัก

วัตถุประสงค์ที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทยและต่างประเทศ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบยุทธวิธีการทำรัฐประหารในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากหลายประเทศอย่างชัดเจน โดยรัฐประหารไทยมักดำเนินไปในลักษณะ

ของรัฐประหารของผู้พิทักษ์ (Guardian Coup) ซึ่งเน้นการยึดอำนาจ เพื่อจัดระเบียบและรักษาสถิติอำนาจภายในชนชั้นนำ มากกว่าการมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและสังคมในระดับถาวร ลักษณะดังกล่าวสะท้อนบทบาทของกองทัพ ในฐานะผู้รักษาระเบียบการเมือง มากกว่าการเป็นพลังปฏิวัติที่มุ่งสร้างระเบียบใหม่ ในทางเปรียบเทียบรัฐประหารในต่างประเทศมีความหลากหลายมากกว่า ทั้งในด้านผู้กระทำ รูปแบบการยึดอำนาจ และกลไกการสร้างวาทกรรม โดยพบแนวโน้มสำคัญของการใช้ยุทธวิธีเชิงสถาบัน กลไกทางกฎหมาย และการสื่อสารทางการเมือง ควบคู่กับหรือทดแทนการใช้กำลังทางทหารโดยตรง ลักษณะดังกล่าว สะท้อนพลังของรัฐประหารร่วมสมัย ที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสถาบันประชาธิปไตย บรรทัดฐานระหว่างประเทศ และแรงกดดันจากประชาคมโลก

ความแตกต่างดังกล่าว สามารถอธิบายได้จากบริบทเชิงโครงสร้างของการเมืองไทย ซึ่งมีความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างสถาบันทหาร กับสถาบันการเมืองพลเรือนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กองทัพ มีสถานะเป็นผู้พิทักษ์ระเบียบการเมืองในยามที่ชนชั้นนำ เผชิญความขัดแย้งหรือวิกฤตความชอบธรรม การใช้วาทกรรมด้านความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และการแก้ไขวิกฤตทางการเมือง จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจนอกระบบ ขณะเดียวกัน การออกแบบกติกาทางการเมือง ภายหลังการยึดอำนาจยังสะท้อนความพยายามในการแปลงอำนาจนอกระบบ ให้กลายเป็นอำนาจเชิงสถาบันที่สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ซึ่งแตกต่างจากหลายประเทศ ที่ต้องเผชิญแรงกดดันจากสถาบันประชาธิปไตย และประชาคมระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องปรับยุทธวิธีรัฐประหารให้มีลักษณะนุ่มนวล และอิงกระบวนการมากขึ้น (อ้างศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2561; กฤตยธน์ แก้วโชติ, 2567) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับงานศึกษาที่อธิบายว่า รัฐประหารในประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดการความขัดแย้งภายในชนชั้นนำ โดยมีกองทัพเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการจัดระเบียบอำนาจทางการเมือง มากกว่าจะเป็นการปฏิวัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอย่างถาวร (ประภาพร สีหา, 2560) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ แตกต่างจากงานศึกษาบางส่วนที่มองรัฐประหาร เป็นเพียงเหตุการณ์เฉพาะหน้าหรือการแทรกแซงทางทหารในช่วงวิกฤต เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รัฐประหารควรถูกทำความเข้าใจ ในฐานะกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ที่ประกอบด้วยการสร้างความชอบธรรม การควบคุมสถาบัน และการออกแบบกติกาทางการเมือง ภายหลังการยึดอำนาจอย่างเป็นระบบ ในแง่นี้ งานวิจัยนี้มีส่วนช่วยขยายกรอบทฤษฎีการศึกษาการรัฐประหาร จากการมองรัฐประหารเป็นเหตุการณ์ไปสู่การมองเป็นกระบวนการ (process) ซึ่งช่วยอธิบายความต่อเนื่อง การปรับตัวของยุทธวิธี และการเกิดซ้ำของรัฐประหาร ในบริบทการเมืองไทยได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น และเปิดพื้นที่ให้การศึกษาการรัฐประหารก้าวพ้นการอธิบายเชิงเหตุการณ์ไปสู่การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและเชิงสถาบัน อย่างเป็นระบบมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ งานวิจัยนี้ได้เสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทำรัฐประหารในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นว่า รัฐประหารมิได้เป็นเพียงเหตุการณ์ทางการเมืองเฉพาหน้า หรือการยึดอำนาจโดยใช้กำลังทางทหารเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ที่ฝังรากอยู่ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชั้นนำและกองทัพ องค์ความรู้ใหม่นี้ ช่วยถอดรหัสยุทธวิธีของรัฐประหารไทย ในฐานะกลไกในการจัดสมดุลอำนาจภายในระบบการเมือง ผ่านการสร้างความปลอดภัย การควบคุมสถาบัน และการออกแบบกติกาทางการเมืองภายหลังการยึดอำนาจ ซึ่งแตกต่างจากรัฐประหารในหลายประเทศที่มุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจโดยตรง การทำความเข้าใจรัฐประหารในลักษณะดังกล่าว จึงช่วยขยายกรอบการอธิบายจากการมองรัฐประหารเป็นเหตุการณ์ ไปสู่การมองรัฐประหารเป็นกระบวนการเชิงระบบ และเป็นฐานสำคัญในการอธิบายความต่อเนื่อง และการเกิดซ้ำของรัฐประหารในบริบทการเมืองไทย ก่อนนำเสนอในรูปของแผนภาพประกอบที่ 1

ภาพ 1 การถอดรหัสรัฐประหารไทย ยุทธวิธีที่ไม่เหมือนใคร

ภาพที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่า การรัฐประหารในประเทศไทย มิได้เป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ที่ประกอบด้วยกลไกและขั้นตอน ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสร้างความปลอดภัยผ่านวาทกรรมด้านความมั่นคงและวิกฤตทางการเมือง การเข้าควบคุมกลไกอำนาจรัฐและสถาบันทางการเมือง ไปจนถึงการออกแบบกติกาและโครงสร้างทางการเมือง ภายหลังการยึดอำนาจเพื่อค้ำประกันการดำรงอยู่ของอำนาจในระยะยาว การจัดวางองค์ประกอบดังกล่าวในแผนภาพ ช่วยตีความให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างการผลิตความปลอดภัย การควบคุมเชิงสถาบัน และการสืบทอดอำนาจ ซึ่งร่วมกันอธิบายลักษณะเฉพาะของรัฐประหารไทย ในฐานะรัฐประหารของผู้พิทักษ์ (Guardian Coup) ที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสมดุลอำนาจภายในชนชั้นนำ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจเชิงถอนราก และสะท้อนพลวัตของการเมืองไทยที่เอื้อต่อการเกิดซ้ำของรัฐประหาร

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยได้ว่า การรัฐประหารในประเทศไทย มิได้เป็นเพียงการยึดอำนาจทางการเมือง โดยใช้กำลังทางทหารในลักษณะเฉพาะหน้า หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมืองเชิงโครงสร้าง ที่ฝังรากอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับชนชั้นนำทางการเมือง มาอย่างยาวนาน โดยรัฐประหารไทย มีลักษณะเด่นคือ การสร้างความชอบธรรมผ่านวาทกรรมด้านความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และการแก้ไขวิกฤตทางการเมือง ควบคู่กับการควบคุมกลไกอำนาจรัฐ สื่อมวลชน และการออกแบบกติกาทางการเมืองใหม่ภายหลังการยึดอำนาจ ผลการวิเคราะห์สะท้อนว่า รัฐประหารไทย ทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสมดุลอำนาจภายในชนชั้นนำ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในระดับอนารักษ์ ส่งผลให้เกิดวัฏจักรรัฐประหารซ้ำและการพัฒนาประชาธิปไตยที่ไม่ต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ผลการศึกษารัฐประหารในต่างประเทศ ชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของยุทธวิธีการยึดอำนาจ ซึ่งมีทั้งการใช้กำลังทางทหารโดยตรง และการใช้กลไกทางกฎหมาย สถาบันทางการเมือง และการสื่อสารเชิงวาทกรรมในลักษณะรัฐประหารเชิงค่อยเป็นค่อยไป เมื่อเปรียบเทียบเชิงสังเคราะห์ พบว่า รัฐประหารในประเทศไทย มีลักษณะใกล้เคียงกับรัฐประหารของผู้พิทักษ์ กล่าวคือ เป็นการยึดอำนาจเพื่อรักษาระเบียบเดิมและความมั่นคงของโครงสร้างอำนาจ มากกว่าการมุ่งเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ข้อค้นพบดังกล่าว ช่วยขยายความเข้าใจรัฐประหารจากการมองเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้า ไปสู่การมองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจ สถาบัน และวัฒนธรรมทางการเมืองไทยอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงทฤษฎี ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้เชิงนโยบายและสังคม และข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดในครั้งต่อไปมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย สามารถนำไปใช้ต่อยอดกรอบทฤษฎีรัฐประหารและความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมือง โดยเสนอให้ขยายกรอบการอธิบายรัฐประหาร จากการมองในฐานะเหตุการณ์ ไปสู่การมองรัฐประหารเป็นกระบวนการเชิงโครงสร้างที่ประกอบด้วย การสร้างความชอบธรรม การควบคุมสถาบัน การสื่อสารเชิงอุดมการณ์ และการจัดวางกติกาทางการเมืองใหม่ นอกจากนี้ ข้อค้นพบยังช่วยยืนยันและพัฒนาทฤษฎี Guardian Coup ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นในบริบทประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะกรณีที่กองทัพทำหน้าที่เป็นกลไกของชนชั้นนำในการจัดสมดุลอำนาจภายในระบบการเมือง

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้เชิงนโยบายและสังคม

หน่วยงานภาครัฐ ภาคการเมือง และภาคประชาสังคม ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบกลไกป้องกันการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ เช่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง การเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบของกองทัพต่อสังคม และการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ไม่ยอมรับการใช้อำนาจนอกระบบรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อคลี่คลายเงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ที่เอื้อต่อการเกิดรัฐประหารซ้ำในระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยเพื่อต่อยอดครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรศึกษารัฐประหารในประเทศไทยเชิงเปรียบเทียบ กับประเทศในภูมิภาคเดียวกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น รวมถึงการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของสื่อใหม่ โซเชียลมีเดีย และองค์กรอิสระในกระบวนการสร้างความชอบธรรมของรัฐประหาร นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณหรือวิธีวิทยาแบบผสม เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของสถาบันการเมืองกับโอกาสการเกิดรัฐประหาร อันจะช่วยพัฒนาองค์ความรู้เชิงทฤษฎีและเชิงนโยบายให้มีความรอบด้านยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยชน แก้วโชติ. (2567). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิวัติ รัฐประหารกับความเป็น “รัฐอธิปัตย์”. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 4(4), 259–281.
- ณัฏฐิตินัย พยัคฆพันธ์. (2567). ก่อนรัฐประหารครั้งที่ 14. วารสารนิติศาสตร์ และสังคมท้องถิ่น, 8(1), 263–282.
- ณัฐวัตร สนามชัย. (2564). รัฐประหารกับความถดถอยของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษา จังหวัดสิงห์บุรีภายหลังรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2557. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เถลิงศักดิ์ เสนาคำ. (2561). รัฐประหาร: อำนาจ แรงจูงใจและโอกาส. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2561). “ข้ออ้าง” การปฏิวัติ-รัฐประหารในการเมืองไทยสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ประภาพร สีหา. (2560). ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 4(2), 145-166.
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2559). รัฐประหาร บทบาททหารกับการเมืองในประเทศไทย. เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 54: สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 54. (หน้า 602-610). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วินิจ ผาเจริญ. (2565). พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และการเลือกตั้ง. สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2551). ไตรสรณคณินทหาร รัฐประหารและการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันปรีดี พนมยงค์.
- สุรพงษ์ ผลบุญ. (2557). เปรียบเทียบข้ออ้างการทำรัฐประหาร 3 ครั้ง: 23 กุมภาพันธ์ 2534, 19 กันยายน 2549 และ 22 พฤษภาคม 2557. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.